

Autor smatra da su historiografi nedorasli zadatku zbog metodologije u kojoj se fokusiraju na izjave političkih vođa. To potkrepljuje primjerom izjave Alije Izetbegovića, koji je izjavio da je Warren Zimmerman jamčio da će američka strana jamčiti *status quo* protiv unutarnje konfederalizacije zemlje na nacionalne entitete. Autor navodi da je Zimmerman u svojim izjavama nakon rata demantirao tu Izetbegovićevu izjavu.

U sedmom poglavlju, "Dediskurzacija" (str. 81.-89.), autor obrazlaže da je svako biće iznutra podijeljeno na dvije komponente, jednu koju možemo nazvati *ens loquens* (biće koje govori, rabi jezik) i drugu koju možemo nazvati *ens belli* (biće rata). Teorija dediskurzacije je dio zdravorazumske slike o uzrocima rata i nasilja. Autor tumači teoretičara konflikta Anatola Rapoport, koji se bavio karakterom unutarpolitičkog dijaloga i debate, a tvorac je teze o dvjema stranama u dijalogu: "zastupnicima savjesti" i "zastupnicima strategije". Dijalog između njih nije moguć jer "zastupnici strategije" ne vjeruju u zajedničku osnovicu i zajedničke vrijednosti i time je njihova uporaba jezika "hinjena, a ne iskrena". Autor smatra kako početke i uzroke rata možemo plodotvorno analizirati u terminima odnosa prema jeziku. U tom kontekstu Izetbegović je "biće rata", njegove kontradikcije predstavljaju dokaz ne samo intelektualne nepostojanosti nego i manjka osobnog, političkog i moralnog integriteta. Često je koristio izliku da pregovori neće uspjeti, što jasno implicira da je bio "zastupnik strategije", odnosno da je prikriveno zagovarao ratnu opciju.

U „Zaključku“ (str. 90.-97.) autor analizira teze predstavljene u prethodnim poglavljima i iznosi hipotezu o metafizičko-traumatskom sindromu zatočeništva tvrdeći da Izetbegović svijet poima kao neku vrstu proširenog zatvora.

Na kraju knjige su „Bibliografske reference“ (str. 98.-103.) i „Sažetak“ (str. 104.-105.).

Knjiga Dražena Pehara otvorila je novi pogled na pitanje rata u Bosni i Hercegovini u kontekstu raspada Jugoslavije. Do sada se u medijskom i publicističkom prostoru najveća pozornost pridavala hrvatskom predsjedniku Franji Tuđmanu i srbijanskom predsjedniku Slobodanu Miloševiću, zbog njihove uloge u ratu u Bosni i Hercegovini, dok Peharova knjiga baca svjetlo na pomalo zaboravljenu političku ulogu Alije Izetbegovića, koja pred rat i u samom ratu nikako nije bila zanemariva, kako na pojednostavljen način predmnijeva dosadašnji prevladavajući narativ o ratu u Bosni i Hercegovini.

HRVOJE MANDIĆ

Marko BURIN, *Hrvatska obitelj u Peruu*, Matica Hrvatska – Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik 2010., 238 str.

Knjiga autora Marka Burina *Hrvatska obitelj u Peruu* objavljena je povodom stote obljetnice ujedinjenja hrvatskih klubova iz Cerro de Pasca, Callaa i Lime u jedan klub pod nazivom *Slavensko dobrotvorno društvo* (1906.-2006.). Knjiga je nastala u želji da se čitatelju da uvid u život i sudbinu naših ljudi koji su se zbog različitih razloga morali iseliti iz domovine te započeti život u novoj zemlji.

U prvom poglavlju, "Hrvatsko useljavanje u Peru" (str. 9.-47.), autor upoznaje čitatelje s razdobljima i razlozima dolaska Hrvata u Peru, podacima iz kojih je krajeva Hrvatske došlo najviše iseljenika te njihovom prilagodbom na novi život (nepoznavanje jezika, život bez obitelji i posla). Među prvim Hrvatima koji su došli u Peru spominju se Basilio Basiljević i Marin Pisetić u XVI. stoljeću, isusovac Nicolás Susić u XVIII. stoljeću. U XIX. stoljeću pristigle su obitelji Milosavić, Galjuf Kristović, Burin, Colić Savinović, Guić Poplepović, Bákula Yugović i Bresani. Naši su iseljenici u Peru odlazili jedino ako su znali da će ondje naći posao kod rođaka ili sunarodnjaka, jer je u Peruu sredinom XIX. stoljeća počela jačati trgovina. Važno je spomenuti da je Nikola Kisić već 1913. u Dubrovniku objavio brošuru *Peru u svom svojem sjaju* i u njoj dao niz praktičnih savjeta Hrvatima koji su se spremali put Perua. Krajem XIX. i početkom XX. stoljeća u Peruu je živjelo oko 1000 Hrvata. Hrvati su najprije naselili njegovu unutrašnjost, tj. područja Cerro de Pasco, Morococha, Casapalca i Huánuco. U Cerro de Pascu Hrvati su krajem XIX. stoljeća činili polovinu stranaca na tom području. Bili su jako vezani za domovinu, materijalno su je pomagali, a tijekom većih svetkovina misu je služio hrvatski svećenik. Početkom 1930. hrvatska zajednica s tog područja smanjena je zbog krize u rudarstvu koja je izazvala smanjenje poslova. Kako je velik broj Hrvata radio u rudnicima, polako napuštaju to područje i odlaze u Huánuco, Limu i Callao. Na prostoru Cerro de Pasca najviše su se istaknule obitelji iz Dubrovnika: Roković Matković, Lešević, Puljižić Garzoni i Škaprlenda. Najuspješniji predstavnik obitelji Roković Matković bio je Roque, koji je 1903. došao u Peru, bavio se rudarstvom, 1922. postao je predsjednik Trgovačke komore, predsjednik *Jugoslavenskog dobrotvornog društva*, 1941. predsjednik *Hrvatskog društva Dubrovnik* te je u dva mandata obnašao dužnost zamjenika gradonačelnika grada Cerro de Pasca. Braća Nicolás i Pavao Lešević uspješno su se bavila trgovinom nacionalnim i uvoznim proizvodima.

Hrvati u Casapalci bavili su se rudarstvom. Prvi Hrvat koji se tu spominje je Antonio Gverović, koji se u Peru uselio 1862. godine. Na tom je području 1885. sagrađena željeznička pruga, u čemu je sudjelovalo i dosta Hrvata.

U Huánuco su se naši iseljenici bavili poljoprivredom, trgovinom i rudarstvom, ali i politikom. Više potomaka iseljenika nalazilo se i još se nalazi na istaknutim položajima u društvu i politici.

Poglavlje "Prve institucije" (str. 49.-74.) prikazuje osnutak i razvoj važnih hrvatskih udruga u Peruu. Ondje su se useljenici mogli okupljati i slaviti blagdane i značajnije datume. Velik problem za Hrvate bio je što su ih krajem XIX. i početkom XX. stoljeća vodili kao Austrijance jer je Hrvatska spadala pod Austro-Ugarsku Monarhiju. U Cerro de Pascu bili su pod nadležnošću austro-ugarskog konzulata, na čijem je čelu uvijek bio Austrijanac ili Nijemac, čime naši ljudi nisu bili zadovoljni. Prvo društvo osnovano je u Callau 1871., ali nema sačuvanih podataka o njegovu djelovanju. Nezadovoljni načinom rada i pristupom konzula, Hrvati su organizirali dobrotvorno društvo kako bi si međusobno potpomagali u teškoćama. *Austro-ugarsko dobrotvorno društvo* osnovano je 16. listopada 1881. sa sjedištem u Cerro de Pascu. Početkom XX. stoljeća mijenja naziv u *Slavensko dobrotvorno društvo*, a nakon Prvog svjetskog rata u *Jugoslavensko dobrotvorno društvo*. Cilj društva bila je pomoć siromašnima, liječnička pomoć i pomoć oko sprovida. Druga vrlo značajna institucija bila je *Slavensko društvo* iz Callaa, koje je osnovano 1906. i okupljalo je značajan broj Hrvata. Tijekom

Prvog svjetskog rata austro-ugarska vlada zahtijevala je da se Hrvati uključe u njihovu vojsku, no oni su to izbjegavali. Nezadovoljno austrijskom politikom, društvo je prekinulo sve veze s austrijskim konzulom, skinuvši sa zida sliku austrijskog cara, te je došlo do tješnje suradnje sa *Srpskim dobrotvornim društvom*, što je završilo njihovim ujedinjenjem 15. srpnja 1917. godine. Nadalje, 1922. *Slavensko dobrotvorno društvo* promijenilo je naziv u *Jugoslavensko dobrotvorno društvo*, ali zbivanja koja su uslijedila u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenca (ubojstva hrvatskih zastupnika u Narodnoj skupštini 1928.) dovela su do razdora između Hrvata i Srba.

Treće poglavlje, "Hrvatska zajednica u vrijeme Jugoslavije" (str. 75.–103.), prikazuje razvojni proces rasta, rada i djelovanja *Slavenskih dobrotvornih društava* u vrijeme Jugoslavije. Usporedno s osnivanjem nove države, društva koja su djelovala u Cerro de Pascu i Callau mijenjaju svoj naziv u *Jugoslavenska dobrotvorna društva*. Iz Callaa se sjedište društva preselilo u Limu. Članovi društva i dalje su tijekom godina potpomagali sunarodnjake u domovini i Peruu, ali su također prikupljali sredstva kojima su sagradili kuću koja je bila središte društva. Budući da je većina useljenika bila s dubrovačkog područja, institucija je promijenila ime u *Društvo Dubrovnik*. Tom promjenom institucija više nije dobrotvorno društvo, nego postaje klub.

Četvrto poglavlje nosi naziv "Hrvatski izbjeglice nakon Drugog svjetskog rata" (str. 105.–127.). U njemu autor daje iscrpan opis boravka Hrvata u izbjegličkim logorima u Italiji (Fermo kraj Ancone i Bagnoli blizu Napulja) i njihova dolaska u Peru. Skupina Hrvata koji su nakon 1945. bili protjerani ili su pobjegli iz Jugoslavije otišla je u Italiju ili Austriju. Većina Hrvata koji su došli u Italiju poslije su svoj novi život započeli u Peruu jer je Peru sklopio ugovor s Međunarodnom izbjegličkom organizacijom Ujedinjenih naroda (IRO) da je spreman primiti europske izbjeglice kao useljenike. U Italiji su Hrvati bili smješteni u izbjegličkim logorima koji su bili pod nadležnošću IRO-a te su u njima imali improviziranu školu i kapelicu. Bilo je i slučajeva da su u kampovima sklopljeni brakovi i rađana djeca. Na put prema Peruu krenuli su 1948., i to u tri navrata. Prva skupina useljenika stigla je u Peru 24. veljače 1948. godine. Ukupno je bilo 626 osoba, od kojih su većina bili Hrvati, ali je bilo i Poljaka, Čehoslovaka i Mađara, a dok nisu pronašli posao, bili su smješteni u vojnoj školi "Leoncio Prado" u Callau. Druga skupina, ukupno 426 useljenika, stigla je 17. lipnja 1948., a bili su smješteni na peruanski brod "Rimac". U toj skupini također su većinom bili Hrvati, ali je bilo i Poljaka, Čehoslovaka, Mađara, a i jedna skupina talijanskih žena. Treća skupina, koju je sačinjavalo 111 useljenika, stigla je 9. kolovoza 1948. i u njoj je bilo najmanje Hrvata. Procjenjuje se da se u navedena tri dolaska u Peru uselilo između 600 i 700 Hrvata. Dolaskom u novu državu naši su useljenici bili spremni raditi svakojake poslove, ali je najveća potražnja bila u zemljoradnji. Tijekom godina Hrvati se polako osamostaljuju i počinju osnivati vlastite tvrtke, prvenstveno u peradarstvu i ribarstvu. Peradarstvo je u Peruu bilo jako unosan posao, a od naših treba istaknuti Ivana Pavića, Filipa Kuididu, Antu Smolju, Ludvika Medića, Stipu Marića, Nikolu Urljevića, Milana Grgurića i Josipa Orlovca. U ribarstvu treba istaknuti obitelj Bogdanovich, Milana i Ivana Orlića, Luku Baraku, Tončija Svarčića i Krunu Vlatkovića. Hrvati koji su se naselili u Santa Clari pomogli su u izgradnji crkve Naše Gospe, dobili su svoju ulicu (Ulica Hrvatska), a i sjedište *Kluba Jadran* preseljeno je iz Lime u taj grad. *Klub Jadran* osnovan je 21. ožujka 1951. u Limi s ciljem obilježavanja hrvatskih i peruanskih nacionalnih blagdana, druženja i zabave te njegovanja običaja iz domovine.

Poglavlje “Hrvatska zajednica u Peruu nakon uspostave hrvatske neovisnosti 1990. godine” (str. 129.–192.) spominje promjenu imena *Društvo Dubrovnik* u *Hrvatsko društvo Dubrovnik* sa sjedištem u Limi. U sjedištu društva nalazi se hrvatski konzulat, a održavaju se i kulturne i društvene manifestacije. Konzulat Republike Hrvatske otvoren je 1995. i zastupa hrvatske interese pred peruanskom vladom i državom Peru. Prvi konzul bio je Branko Fištrović Belobrk, a sada je na njegovu mjestu Antica Kuljevan. Preteča hrvatskog konzulata bilo je *Hrvatsko društvo* osnovano 26. svibnja 1991. godine. Cilj društva bio je ujedinjenje Hrvata i njihovih potomaka te učvršćenje veza između Hrvatske i Perua. Prve aktivnosti društva bile su nastojanje da peruanska vlada službeno prizna Hrvatsku te pružanje materijalne i humanitarne pomoći Hrvatskoj. U prosincu 2006. u Peruu je proslavljena 100. obljetnica ujedinjenja hrvatskih zajednica. Ta je proslava okupila velik broj istaknutih članova društva, predsjednika društava, potomaka osnivača društava, a i velik broj Hrvata. U nastavku autor daje prikaze najzaslužnijih osoba za promicanje hrvatske kulture, običaja i imena u Peruu: Ivana Orlića, Luke Barake Torića, Miguela Kulišića Miloslavića, Marka Burine Gverovića, Radislava Farčića Surjana i Antonija Jovanovića.

Od samog dolaska Hrvata u Peru (u XIX. stoljeću) pa do kraja XX. stoljeća naši useljenici nisu imali hrvatskog svećenika. To se promijenilo 1987., kada je u Peru došao otac Drago Balvanović, koji je 1995. postao biskupski vikar hrvatske zajednice u Peruu. Tada je osnovan i biskupski vikarijat hrvatske zajednice. Monsinjur Balvanović brine za potrebite Hrvate u Peruu, organizira svečanosti povodom blagdana, njegovom zaslugom sagrađena je kapelica u čast Djevice mira i Hrvata. Uz monsinjora Balvanovića u Peruu se nalaze i sestre Kćeri Milosrđa, koje vode dom za siromašne djevojčice.

Poglavlja “Hrvatska kultura i potomci Hrvata u Peruu” (str. 193.–214.) i “Dodatci” (str. 217.–225.) daju slikovne prikaze hrvatske kulture, potomaka Hrvata, predsjednika institucija koje su predstavljale Hrvate u Peruu, zatim sliku groblja gdje su Hrvati pokopani te popis prezimena hrvatskih obitelji u Peruu. Najveći broj hrvatskih useljenika u Peru bio je s dubrovačkog područja, točnije iz samoga grada Dubrovnika i s područja Župe dubrovačke te s otoka Hvara i Brača.

Pri pisanju monografije autor se služio svjedočanstvima osoba čiji su preci još krajem XIX. stoljeća došli u Peru, ali i osoba koje su došle tijekom XX. stoljeća. Uz to je korištena literatura o Hrvatima u Južnoj Americi te djela Živane Meseldžić Pereyra o Jugoslavenima u Peruu. Osim kroz svjedočanstva, čitateljima je hrvatska zajednica u Peruu približena i preko mnoštva fotografija iz prošlosti i sadašnjosti te prikazom izvornih dokumenata.

EVA SALOPEK BIJELČIĆ